

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ А.С. МАКАРЕНКА
УНІВЕРСИТЕТ ВАТЕРЛОО, ОНТАРІО, КАНАДА
НАЦІОНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ АКАДЕМІЇ
ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ МОЛДОВИ
ЗАХІДНОЧЕСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ, ЧЕХІЯ
УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС ОСВІТИ, ШКОЛА ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ,
ФЕДЕРАЛЬНИЙ КОЛЕДЖ ОСВІТИ, НІГЕРІЯ
РЕСУРСНИЙ ЦЕНТР ЗІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПРИ СНУ ІМ. В. ДАЛЯ
АНАЛІТИЧНИЙ ЦЕНТР СНУ ІМ. В. ДАЛЯ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

за матеріалами

**ІХ Міжнародної науково-практичної конференція
«Обліково-аналітичне та організаційно-економічне
забезпечення розвитку регіону»**

**30 квітня 2026 року
м. Київ**

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
VOLODYMYR DAHL EAST UKRAINIAN NATIONAL UNIVERSITY
WEST UKRAINIAN NATIONAL UNIVERSITY
SUMY STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY NAMED AFTER A.S. MAKARENKO
UNIVERSITY OF WATERLOO, ONTARIO, CANADA
NATIONAL INSTITUTE FOR ECONOMIC RESEARCH, ACADEMY OF ECONOMIC
STUDIES OF MOLDOVA
UNIVERSITY OF WEST BOHEMIA, CZECH REPUBLIC
OFFICE OF BUSINESS EDUCATION, VOCATIONAL SCHOOL, FEDERAL COLLEGE OF
EDUCATION, NIGERIA
RESOURCE CENTRE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT AT
VOLODYMYR DAHL EUNU
ANALYTICAL CENTER OF VOLODYMYR DAHL EUNU

COLLECTION OF RESEARCH ARTICLES

IX INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

“ACCOUNTING, ANALYTICAL, ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF THE REGION”

April 30, 2026

Kyiv

KYIV, 2026

Збірник наукових праць за матеріалами ІХ міжнародної науково-практичної конференції «Обліково-аналітичне та організаційно-економічне забезпечення розвитку регіону» (30 квітня 2026 року, м. Київ). [Електронне видання]. – Київ: [Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля], 2026. – 347 с.

Видається за рішенням Вченої ради факультету економіки та управління Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, протокол № 9 від 26 травня 2026 р.

Редакційна колегія:

Клюс Ю. І.	д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування СНУ ім. В. Даля, голова організаційного комітету конференції
Галгаш Р. А.	д.е.н., професор, проректор з науково-педагогічної роботи, економіки та розвитку СНУ ім. В. Даля
Десятнюк О. М.	д.е.н., професор, ректор ЗУНУ
Заблодська І. В.	д.е.н., професор, директор Луганської філії ДУ «Інститут економіко-правових досліджень ім. В. Мамутова НАН України»
Дивак М. П.	д.т.н., професор, проректор з наукової роботи ЗУНУ
Коруц У. З.	д.юр.н., доцент, проректор з науково-педагогічної роботи ЗУНУ
Острроверхов В. М.	к.е.н., доцент, проректор з науково-педагогічної роботи ЗУНУ
Івченко Є. А.	д.е.н., професор, декан факультету економіки і управління СНУ ім. В. Даля
Крисоватий А. І.	д.е.н., професор, голова Вченої ради ЗУНУ, завідувач кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ЗУНУ
Коцур А. С.	к.е.н., доцент, декан факультету економіки і управління ЗУНУ
Кізіма А. Я.	к.е.н., доцент, декан факультету фінансів та обліку ЗУНУ
Грибінча К.	PhD, старший науковий співробітник, Національний інститут економічних досліджень Академії економічних досліджень Молдови
Креховська М.	декан економічного факультету, завідувач кафедри фінансів та бухгалтерського обліку, Західночеський університет, Чехія
Ольшанський О. В.	д.н. з держ. упр., професор, завідувач кафедри економіки і підприємництва СНУ ім. В. Даля
Семененко І. М.	д.е.н., професор, професор кафедри економіки і підприємництва СНУ ім. В. Даля
Буяк Л. М.	д.е.н., професор, завідувач кафедри економічної кібернетики та інформатики ЗУНУ
Панасюк В.М.	д.е.н., професор, в.о. завідувача кафедри аудиту ЗУНУ
Кириленко О. П.	д.е.н., професор, професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія ЗУНУ
Птащенко О. В.	д.е.н., професор, професор кафедри економічної кібернетики та інформатики ЗУНУ
Манухіна М. Ю.	к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування СНУ ім. В. Даля
Швець Н. В.	к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки і підприємництва СНУ ім. В. Даля, відповідальний секретар конференції
Шулюк Б.С.	д.е.н., професор, професор кафедри фінансів Зм. С. І. Юрія ЗУНУ
Ткачик Ф.П.	д.е.н., професор, професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія ЗУНУ

Редакційна колегія не завжди поділяє думки авторів. За зміст наукових праць та достовірність наведених фактів і статистичних даних відповідальність несуть автори та наукові керівники молодих вчених. Матеріали подано в авторській редакції.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерело є обов'язковим.

ЗМІСТ

Тематичний напрям 1 ПРОБЛЕМИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО, КОНТРОЛЬНОГО ТА ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

<i>Буяк Л., Шухманн В.</i> БЛОКЧЕЙН ЯК ІНФРАСТРУКТУРНА ОСНОВА ТОКЕНІЗАЦІЇ АКТИВІВ І ЦИФРОВИХ ФІНАНСІВ	9
<i>Жукевич С. М., Шеремета В. В.</i> ЕЛЕКТРОННІ РОЗРАХУНКИ З КОНТРАГЕНТАМИ ЯК ОБ'ЄКТ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ В ЦИФРОВІЙ ЕКОНОМІЦІ.....	11
<i>Зайцев Ю. О.</i> ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ	18
<i>Касаткіна М. В.</i> ГАЛУЗЕВА СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ СТРУКТУРИ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВ.....	21
<i>Кириленко О. П., Костів М. В.</i> ПРИЧИНИ БЮДЖЕТНОГО ДЕФЦИТУ	27
<i>Levkovets N. P.</i> FINANCIAL REPORTING AS A STRATEGIC INFORMATION BASE FOR ACCOUNTING AND ANALYTICAL SUPPORT OF ENTERPRISE ECONOMIC SECURITY	30
<i>Лихобаба М. С., Дехтяр Н. А.</i> ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИНАМІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ ЕКСПОРТУ ІТ-ПОСЛУГ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ.....	35
<i>Манухіна М. Ю., Джемела І. В.</i> ОСНОВНІ НАПРЯМИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	41
<i>Манухіна М. Ю., Сєдашов М. О.</i> ЦИФРОВІЗАЦІЯ ВАЛЮТНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ.....	46
<i>Мельнік М. А.</i> ОЦІНКА ТРАНСФОРМАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ	51
<i>Ostroverkhov V. M.</i> HUMAN POTENTIAL AS A DETERMINANT OF THE STRATEGIC SUSTAINABILITY OF AN ENTERPRISE	57
<i>Пряхіна В. Є.</i> МЕХАНІЗМ МІЖНАРОДНОГО ОБМІНУ ФІНАНСОВОЮ РОЗВІДУВАЛЬНОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ В ДІЯЛЬНОСТІ EGMONT GROUP	60
<i>Птащенко Л. В.</i> ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ НА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР	64
<i>Пунда А. В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВОГО АУДИТУ	67
<i>Пчелинська Г. В.</i> ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІМПОРТУ БІОПАЛИВА З УКРАЇНИ ДО НІМЕЧЧИНИ В УМОВАХ КЛІМАТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС.....	70
<i>Romanuyuta E.</i> THE ROLE OF THE INTERNET OF THINGS IN THE MODERNIZATION OF LOGISTICS SYSTEMS	75

Прийдак Т. Б., Олексащенко Я. С., Кабайлова М. В. ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ТА ПОДАТКОВІ РИЗИКИ ВИПЛАТИ ДИВІДЕНДІВ У ТОВАРИСТВАХ З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ 138

Хома Н. Г. ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У МІЖВІДОМЧОМУ ОБМІНІ ПОДАТКОВИМИ ДАНИМИ..... 141

Хома Н. Г., Цинайко С. П. ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ДЛЯ АВТОРИЗАЦІЇ ВІДШКОДУВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ..... 146

Хома Н. Г., Цинайко С. П. РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК..... 152

Тематичний напрям 4

УПРАВЛІННЯ РІЗНОРІВНЕВИМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМИ СИСТЕМАМИ В КРИЗОВИХ УМОВАХ

Архипов П. ПРИНЦИПИ І МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ЦИФРОВОЮ ТРАНСФОРМАЦІЄЮ ПІДПРИЄМСТВ 158

Бондарчук А. О., Бочковська Д. С., Гаврилюк Р. Р. ІНСТРУМЕНТИ ПЛАНУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ КРИЗИ..... 162

Бородіна О. А. ПОТЕНЦІАЛ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У РЕАЛІЗАЦІЇ АКТУАЛЬНИХ ПРАКТИК КРИЗОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ 167

Букаша С. А., Овсечкіна О. А. ВПЛИВ ЦИФРОВОГО СЕРЕДОВИЩА НА КУПІВЕЛЬНУ ПОВЕДІНКУ СПОЖИВАЧІВ ТА МАРКЕТИНГОВІ РІШЕННЯ ПРОДАВЦІВ 172

Бурко Я. В. БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ДРАЙВЕР ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ: ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩІ..... 176

Гльоза А. П., Костюк О. В., Могиль Д. О. ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ СПРОМОЖНОСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ 186

Desyatnyuk O. M., Ptashchenko O. V. FINANCIAL RISKS OF AGRICULTURAL ENTERPRISES IN CONDITIONS OF ECONOMIC INSTABILITY 193

Качмарський І. В. СТРАТЕГІЧНА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ 196

Кириленко С. В. ПЕРСОНАЛ ТА СТРАТЕГІЧНА СТІЙКІСТЬ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ 200

Кривенко А. М., Бучнів М. М. СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ СОЦІАЛЬНО ОРІЄНТОВАНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ (НА ПРИКЛАДІ ЦЕНТРУ ДЛЯ БІЖЕНЦІВ АРМІЇ СПАСІННЯ, PESTĪŠANAS ARMĪJA, RĪGA)..... 203

Kryvitskyu V. THE ROLE OF DIGITAL PLATFORMS IN TRANSFORMING CUSTOMS ACTIVITIES..... 209

Крисоватий І. А. АГРАРНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ 211

9. Tax Administration 2023: Comparative information on OECD and other advanced and emerging economies. *OECD*. 2023. URL: <https://surl.li/ootvvl>.

10. What is the CRS? Automatic Exchange Portal. *OECD*. URL: <https://www.oecd.org/tax/automatic-exchange/common-reporting-standard>.

ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ДЛЯ АВТОРИЗАЦІЇ ВІДШКОДУВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ

Хома Н. Г., к.фіз.-мат.н., доцент

Західноукраїнський національний університет

Цинайко С. П., здобувач передвищої освіти

ВСП «ФКЕПІТ» Західноукраїнський національний університет

Анотація. У сучасній глобальній економіці ефективна фіскальна політика неможлива без активного використання інформаційно-комунікаційних технологій. Податок на додану вартість, який застосовується більш ніж у 160 країнах, належить до складних у адмініструванні через механізм податкового кредиту та процедури відшкодування. Дослідження Організації економічного співробітництва та розвитку свідчать про перехід від традиційної звітності до оподаткування в режимі реального часу, що змінює підходи до контролю та адміністрування. Особливо актуальною є проблема відшкодування ПДВ, яка пов'язана з ризиками шахрайства та фінансових втрат для держави, а також із затримками коштів для бізнесу. У зв'язку з цим зростає потреба у впровадженні сучасних ІТ-рішень – зокрема Big Data, штучного інтелекту та блокчейну – які дозволяють автоматизувати процеси, підвищити їх прозорість і ефективність. Метою дослідження є аналіз інформаційних систем автоматизації відшкодування ПДВ із урахуванням міжнародного досвіду, зокрема країн ЄС та США.

Ключові слова: інформаційні технології, інформаційні системи, авторизація відшкодування, податки, Big Data, штучний інтелект, блокчейн.

Abstract. In today's global economy, effective fiscal policy is impossible without the active use of information and communication technologies. Value-added tax, which is applied in more than 160 countries, is one of the most difficult to administer due to the tax credit mechanism and refund procedures. Research by the Organization for Economic Cooperation and Development indicates a transition from traditional reporting to real-time taxation, which changes approaches to control and administration. The problem of VAT refund is particularly relevant, which is associated with the risks of fraud and financial losses for the state, as well as with delays in funds for businesses. In this regard, there is a growing need to implement modern IT solutions – in particular, Big Data, artificial intelligence and blockchain – that allow automating processes, increasing their transparency and efficiency. The purpose of the study is to analyze information systems for VAT refund automation, taking into account international experience, in particular the EU and the USA.

Keywords: information technology, information systems, refund authorization, taxes, Big Data, artificial intelligence, blockchain.

У сучасній цифровій економіці архітектура інформаційних систем відшкодування ПДВ є складною багаторівневою структурою, що поєднує стандарти обміну даними, технології розподілених реєстрів і алгоритми штучного інтелекту. Її розвиток безпосередньо пов'язаний із глобальною стратегією цифровізації

податкового адміністрування, яку активно просуває OECD у межах концепції цифрової трансформації податкових систем та моделі Tax Administration 3.0 [9].

Однією з ключових проблем автоматизації податкового контролю залишається різноманітність бухгалтерських систем, які використовують підприємства. Саме тому було розроблено міжнародний стандарт SAF-T (Standard Audit File for Tax), який забезпечує уніфікований формат передачі бухгалтерських даних до податкових органів. Як зазначається в документах OECD, SAF-T є XML-форматом, що дозволяє стандартизувати податкову інформацію та зробити її придатною для автоматизованого аудиту [9].

Практично SAF-T містить детальну інформацію про фінансову діяльність підприємства: головну книгу (General Ledger), дебіторську та кредиторську заборгованість, дані про товари та запаси, а також інформацію про основні засоби. Наприклад, у Португалії та Польщі SAF-T вже використовується як обов'язковий формат податкової звітності, що дозволяє податковим органам автоматично аналізувати мільйони бухгалтерських записів без ручної перевірки [3].

У практичному застосуванні процес виглядає наступним чином: бухгалтерська система підприємства автоматично формує SAF-T файл, після чого він передається до податкового органу. Далі інформаційна система фіскальної служби завантажує файл і пропускає його через алгоритми електронного аудиту (e-audit). Такий підхід дозволяє перевіряти великі масиви транзакцій за лічені секунди, що принципово неможливо при традиційних методах контролю [3].

Наступним етапом еволюції цифрових систем адміністрування ПДВ є використання технологій блокчейн та смарт-контрактів. Дослідження, зокрема в MIT Media Lab, демонструють, що розподілені реєстри можуть суттєво підвищити прозорість податкових операцій та зменшити ризик маніпуляцій із даними [8].

Проблема традиційних централізованих баз даних полягає в тому, що вони мають єдину точку контролю, що потенційно створює ризики несанкціонованих змін. Натомість блокчейн забезпечує децентралізоване зберігання інформації, де кожна податкова накладна може бути представлена як унікальний цифровий токен (Invoice as a Token). Наприклад, у пілотних проєктах ЄС розглядається можливість фіксації ПДВ-операцій у розподілених реєстрах для автоматичного контролю ланцюгів постачання [4].

Особливе значення мають смарт-контракти – програмні алгоритми, які автоматично виконують фінансові операції при настанні заданих умов. Наприклад, у моделі split payment (розщепленого платежу) покупець сплачує 1200 грн за товар, з яких 1000 грн автоматично надходять продавцю, а 200 грн ПДВ миттєво перераховуються на спеціальний рахунок держави. Така модель вже тестується в деяких країнах ЄС як інструмент боротьби з ухиленням від сплати ПДВ [4].

Ще одним важливим напрямом є використання алгоритмів штучного інтелекту та машинного навчання для виявлення податкових ризиків. У сучасних системах, таких як британська система Connect або українська система моніторингу ризиків СМКОР, застосовуються методи аналізу великих даних для виявлення аномалій у поведінці платників податків [6].

Ці системи аналізують не лише фінансові показники, але й так званий цифровий слід (digital footprint), зокрема IP-адреси, з яких подається звітність, зв'язки між директорами компаній, а також часові патерни подання податкових накладних. Наприклад, якщо підприємство, що займається будівництвом, раптово здійснює

великі закупівлі сільськогосподарської продукції і подає значні суми до відшкодування ПДВ, система автоматично позначає таку операцію як ризикову [6].

Таким чином, сучасна архітектура інформаційних систем відшкодування ПДВ базується на поєднанні трьох ключових компонентів: стандартизованого обміну даними (SAF-T), технологій розподілених реєстрів (blockchain) та інтелектуального аналізу даних (AI/ML). Така інтеграція забезпечує перехід від реактивного до превентивного податкового контролю, що суттєво підвищує ефективність фіскальних систем і зменшує рівень податкових ризиків.

Сучасна архітектура інформаційних систем відшкодування ПДВ формується під впливом глобальної цифровізації податкового адміністрування та переходу до моделей обробки даних у реальному часі. Як зазначається в аналітичних матеріалах OECD щодо цифрової трансформації податкових систем, ключовим викликом для держав є стандартизація даних, інтеграція різних інформаційних платформ і забезпечення автоматизованого контролю податкових операцій [9]. Саме тому сучасні системи відшкодування ПДВ базуються на поєднанні уніфікованих форматів обміну даними, розподілених реєстрів і алгоритмів штучного інтелекту.

Одним із базових елементів такої архітектури є стандарт SAF-T (Standard Audit File for Tax), розроблений OECD як універсальний формат електронного обміну бухгалтерськими даними між бізнесом і податковими органами [9]. Його поява була відповіддю на проблему фрагментації бухгалтерських систем, коли різні компанії використовували несумісне програмне забезпечення, що ускладнювало податковий контроль.

SAF-T є структурованим XML-файлом, який містить детальну фінансову інформацію про діяльність підприємства. Зокрема, він охоплює дані головної книги (General Ledger), інформацію про дебіторську та кредиторську заборгованість, облік товарно-матеріальних запасів, а також дані про основні засоби. Наприклад, у Португалії та Польщі SAF-T використовується як обов'язковий формат податкової звітності, що дозволяє податковим органам автоматично аналізувати великі обсяги бухгалтерських записів без ручного втручання [3].

На практиці процес функціонує таким чином: бухгалтерська система підприємства автоматично формує SAF-T файл, який передається до податкової служби. Далі інформаційна система фіскального органу завантажує цей файл і застосовує алгоритми електронного аудиту (e-audit). Наприклад, система може за кілька секунд перевірити відповідність тисяч бухгалтерських операцій, що в традиційній моделі потребувало б тижнів роботи аудиторів. Подібні підходи вже впроваджуються у країнах ЄС у межах цифрової податкової трансформації [3].

Наступним етапом розвитку інформаційних систем відшкодування ПДВ є впровадження технологій блокчейн та смарт-контрактів. Дослідження, проведені в MIT Media Lab, показують, що розподілені реєстри можуть суттєво підвищити прозорість фінансових операцій і зменшити ризики маніпуляцій із даними [8].

Головною перевагою блокчейну є відсутність єдиної точки контролю, характерної для централізованих баз даних. У традиційних системах SQL адміністратор теоретично може змінювати записи, що створює ризики шахрайства. Натомість у блокчейні кожна податкова накладна може існувати як унікальний цифровий токен (Invoice as a Token), який неможливо змінити без узгодження всієї мережі.

Особливу роль відіграють смарт-контракти – програмні алгоритми, що автоматично виконують фінансові операції при настанні визначених умов.

Наприклад, у моделі split payment (розщепленого платежу), яка тестується в окремих європейських країнах, покупець сплачує 1200 грн за товар, з яких 1000 грн автоматично надходять продавцю, а 200 грн ПДВ миттєво перераховуються на спеціальний державний рахунок. Такий механізм практично виключає можливість невивлати податку продавцем, оскільки кошти не проходять через його розпорядження [8].

Крім того, у подібних системах відшкодування ПДВ може відбуватися автоматично після підтвердження експортної операції смарт-контрактом, що забезпечує режим real-time settlement. Це значно скорочує час повернення податку і мінімізує адміністративні витрати.

Ще одним важливим компонентом сучасної архітектури є використання алгоритмів штучного інтелекту та машинного навчання для виявлення податкових ризиків. Сучасні системи, такі як британська система Connect або українська система моніторингу ризиків СМКОР, застосовують методи data mining і predictive analytics для аналізу поведінки платників податків [6].

Ці системи аналізують не лише фінансові показники, але й непрямі цифрові дані, включаючи IP-адреси, з яких подається звітність, взаємозв'язки між керівниками та бухгалтерами (Social Network Analysis), а також часові патерни подання податкових документів. Наприклад, якщо компанія, що спеціалізується на будівництві, раптово здійснює великі закупівлі сільськогосподарської продукції та одночасно подає значні суми до відшкодування ПДВ, система автоматично активує ризиковий тригер для додаткової перевірки [6].

У Великій Британії HM Revenue & Customs активно використовує систему Connect, яка інтегрує дані з банків, роботодавців і державних реєстрів для побудови повної цифрової моделі поведінки платника податків. Це дозволяє виявляти приховані доходи та невідповідності у звітності ще до початку формальної перевірки [6].

Таким чином, сучасна архітектура інформаційних систем відшкодування ПДВ базується на трьох ключових технологічних рівнях: стандартизованому обміні даними (SAF-T), децентралізованих реєстрах (blockchain) та інтелектуальному аналізі даних (AI/ML). Їх інтеграція формує нову модель податкового адміністрування, у якій контроль переходить від постфактумного до превентивного, що суттєво підвищує ефективність фіскальних систем і зменшує рівень податкових ризиків.

Розвиток сучасних інформаційних систем адміністрування податку на додану вартість у країнах Європейського Союзу та Україні демонструє суттєву трансформацію підходів до контролю податкових потоків і відшкодування ПДВ. У країнах ЄС ключову роль у забезпеченні прозорості транскордонних операцій відіграє система VIES (VAT Information Exchange System), яка функціонує як єдина інформаційна платформа для перевірки ПДВ-номерів контрагентів між державами-членами ЄС. Завдяки цій системі підприємства можуть у режимі реального часу перевірити, чи є їхній партнер зареєстрованим платником ПДВ в іншій країні ЄС, що є критично важливим для застосування нульової ставки при експорті товарів та послуг. Без підтвердження через VIES така операція не визнається як внутрішньоєвропейська поставка, що унеможлиблює неправомірне отримання податкових переваг. Відповідно до ініціативи Європейської комісії «VAT in the Digital Age», запропонованої у 2022 році, передбачається подальший перехід до повністю цифрової системи звітності, де податкові органи отримуватимуть

інформацію про транзакції майже в режимі реального часу, що фактично усуває необхідність традиційних декларацій для відшкодування ПДВ [2].

В Україні підхід до адміністрування ПДВ реалізовано через Систему електронного адміністрування ПДВ (СЕА ПДВ), яка базується на централізованому обліку податкових зобов'язань та податкового кредиту. Її особливістю є використання спеціального реєстраційного ліміту, який визначає можливість реєстрації податкових накладних. Уся взаємодія платників податків із податковою службою відбувається через електронні сервіси та програмне забезпечення, зокрема електронний кабінет платника податків або бухгалтерські системи типу М.Е.Дос чи інші сервіси, що забезпечують формування та підписання документів кваліфікованим електронним підписом. Після подання декларації система автоматично проводить камеральну перевірку, перевіряючи арифметичну коректність даних та відповідність заявлених сум встановленим критеріям. У разі відсутності ризиків інформація передається до реєстру заяв на бюджетне відшкодування, після чого Державна казначейська служба здійснює автоматичний платіж. За даними Міністерства фінансів України, понад 90% заяв на відшкодування ПДВ нині обробляються в автоматичному режимі без проведення додаткових документальних перевірок [1]. Це свідчить про високий рівень цифровізації податкового адміністрування в країні.

Водночас ефективність сучасних систем адміністрування ПДВ значною мірою визначається здатністю держав протидіяти складним схемам шахрайства, зокрема так званим «карусельним схемам» або Missing Trader Fraud. У таких схемах компанії використовують різницю у податкових режимах між країнами для незаконного отримання відшкодування ПДВ. Наприклад, товар може неодноразово перепродаватися між компаніями в різних країнах ЄС, при цьому одна з них зникає, не сплативши податок, а інша незаконно отримує його відшкодування. За оцінками Європолу, такі схеми завдавали збитків бюджетам країн ЄС на десятки мільярдів євро щороку [9].

Для боротьби з такими зловживаннями в ЄС було впроваджено системи транзакційного аналізу, зокрема Transaction Network Analysis (TNA), які дозволяють у режимі реального часу аналізувати великі масиви податкових даних. Ці системи використовують методи аналізу графів для виявлення підозрілих зв'язків між компаніями та побудови мереж транзакцій. Якщо система виявляє замкнуті цикли перепродажів товарів або аномальні фінансові потоки, вона автоматично сигналізує про високий рівень ризику і може заблокувати відшкодування ПДВ для всіх учасників ланцюга. Таким чином, відбувається перехід від традиційного документального контролю до алгоритмічного аналізу даних, що суттєво підвищує ефективність податкового контролю [3; 4].

У цьому контексті важливо зазначити, що цифровізація податкових систем є глобальним трендом. Згідно з дослідженнями OECD, викладеними у звіті «Tax Administration 3.0», відбувається перехід до моделі податкового адміністрування, де дані про господарські операції обробляються автоматично ще до моменту подання декларації. Такий підхід передбачає використання електронного інвойсингу, стандартизованих форматів обміну даними (наприклад, SAF-T) та інтеграцію податкових систем із бухгалтерськими програмами підприємств [9].

Практичний приклад показує, що поєднання таких систем, як VIES у ЄС, СЕА ПДВ в Україні та аналітичних інструментів типу TNA, дозволяє суттєво зменшити рівень податкового шахрайства та прискорити процес відшкодування ПДВ для сумлінного бізнесу. Наприклад, компанії, які працюють в експортно-орієнтованих

галузях, можуть отримувати відшкодування швидше завдяки автоматичній перевірці транзакцій, тоді як ризикові операції автоматично відсіюються системою без участі інспектора.

Таким чином, сучасні інформаційні системи адміністрування ПДВ формують нову модель взаємодії між державою та платниками податків, у якій ключову роль відіграють дані, автоматизація та алгоритмічний аналіз. Це дозволяє не лише підвищити ефективність податкового контролю, але й забезпечити більш прозоре та швидке відшкодування податку для бізнесу, що відповідає сучасним вимогам цифрової економіки [1-4].

Проведений аналіз дозволяє сформулювати кілька ключових узагальнень щодо розвитку інформаційних систем відшкодування ПДВ:

По-перше, цифровізація податкового адміністрування є об'єктивною необхідністю, оскільки обсяги фінансових транзакцій у сучасній економіці виключають можливість ефективного ручного контролю.

По-друге, світова податкова система переходить від моделі постфактум перевірки (post-audit) до моделі контролю в реальному часі (real-time), що підтверджується стратегіями OECD та ЄС [3; 9].

По-третє, дані стають ключовим ресурсом податкових органів, а технології Big Data та штучного інтелекту перетворюють відшкодування ПДВ на автоматизований процес із мінімальним людським втручанням [10].

По-четверте, досвід України (СЕА ПДВ) та ЄС (VIES, TNA) демонструє ефективність цифрових систем у боротьбі з масштабними схемами ухилення від оподаткування [1; 5].

У перспективі розвиток систем ПДВ буде пов'язаний із впровадженням блокчейн-технологій і смарт-контрактів, що дозволить здійснювати автоматичне відшкодування податку в момент здійснення транзакції, повністю усунувши адміністративні затримки та людський фактор [7].

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України : Закон України №2755-VI від 02.12.2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/ed20230903#Text>.
2. Ainsworth R. Blockchain and VAT Fraud Prevention. Boston University. 2016. URL: https://scholarship.law.bu.edu/faculty_scholarship/1421.
3. European Commission. VAT in the Digital Age (ViDA) Report. Brussels. 2022. URL: <https://taxation-customs.ec.europa.eu>.
4. European Union. VAT in the Digital Age (ViDA) Proposal. 2022. URL: <https://ec.europa.eu>.
5. Europol. MTIC Fraud and Missing Trader Intra-Community Fraud Report. 2021. URL: <https://www.europol.europa.eu>.
6. HM Revenue & Customs (UK) (2021-2023). Connect System: Data Analytics in Tax. URL: <https://www.gov.uk/government/organisations/hm-revenue-customs>.
7. Kaplan S. VAT Fraud and Digital Technologies. LSE Business Review. 2021.
8. MIT Media Lab. Blockchain and the Future of Tax Administration Systems. 2020. URL: <https://www.media.mit.edu/research/?filter=everything&tag=blockchain>.
9. OECD (2020-2023). Tax Administration 3.0: The Digital Transformation of Tax Administration. Paris: OECD Publishing. URL: <https://www.oecd.org/tax>.

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК

Хома Н. Г., к.фіз.-мат.н., доцент

Західноукраїнський національний університет

Цинайко С. П., здобувач передвищої освіти

ВСП «ФКЕПІТ» Західноукраїнський національний університет

Анотація. Досліджено особливості використання інформаційних систем у процесі адміністрування податку на прибуток підприємств в умовах цифровізації економіки. Обґрунтовано значення сучасних інформаційних технологій як ключового інструменту підвищення ефективності податкового контролю, автоматизації обробки даних та мінімізації ризиків ухилення від оподаткування. Проаналізовано роль електронних сервісів у забезпеченні прозорості взаємодії між платниками податків і контролюючими органами, а також охарактеризовано основні інформаційні системи, що функціонують в Україні. Визначено переваги їх застосування для держави та бізнесу, зокрема зниження адміністративного навантаження, підвищення якості аналітики та оптимізацію контрольних процедур. Розглянуто використання сучасних технологій обробки даних, таких як Big Data та машинне навчання, у податковому адмініструванні. Особливу увагу приділено впровадженню ризик-орієнтованого підходу та інтеграції інформаційних систем з іншими базами даних. Визначено основні виклики, пов'язані з кібербезпекою, цифровою грамотністю та необхідністю технологічного оновлення. Окреслено перспективи розвитку інформаційних систем у сфері оподаткування з урахуванням міжнародних тенденцій.

Ключові слова: інформаційні системи, інформаційно-комунікаційні технології, оподаткування, прибуток, міжвідомчий обмін податковими даними.

Abstract. The study examines the features of using information systems in the administration of corporate income tax in the context of economic digitalization. It substantiates the importance of modern information technologies as a key tool for increasing the efficiency of tax control, automating data processing, and minimizing the risks of tax evasion. The role of electronic services in ensuring transparency in the interaction between taxpayers and regulatory authorities is analyzed, and the main information systems operating in Ukraine are characterized. The advantages of their application for the state and businesses are identified, including the reduction of administrative burden, improvement of analytical quality, and optimization of control procedures. The use of modern data processing technologies, such as Big Data and machine learning, in tax administration is considered. Particular attention is paid to the implementation of a risk-based approach and the integration of information systems with other databases. The main challenges related to cybersecurity, digital literacy, and the need for technological modernization are identified. The prospects for the development of information systems in the field of taxation are outlined, taking into account international trends.

Keywords: information technology, digitalization, interdepartmental exchange of tax data.

Наукове видання

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
за матеріалами
IX Міжнародної науково-практичної конференції

**ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-
ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНУ**

Київ, Україна, 30 квітня 2026 р.

Відповідальний за випуск

Н. В. Швець

Техн. редактор

К. В. Христофорова

Оригінал-макет

К. В. Христофорова

Електронне видання

Формат файлу: PDF, сторінка А4 (210x297 мм)

Умовн. друк. арк. 27,9.